

LUNDS
UNIVERSITET

Den urbana normen

En intersektionell diskursanalys av planeringens
föreställningar om stad och landsbygd i
Skåne, Lund och Östra Göinge

Therese Svensson

Kandidatuppsats i Samhällsgeografi

Lunds Universitet
Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi
Handledare: Tomas Germundsson

Vårterminen 2015
SGEL 36

Abstract

The aim of this essay is to analyse the discursive power structure between urban and rural, and how this is expressed in regional and municipal planning. I also aim to examine how different development potential is attributed to different geographical places to map how the discursive power structure has created the current planning paradigm. In addition to this I am going to discuss if it is possible from an intersectional perspective to see a gender power structure in the division between urban and rural. Hopefully the essay will be able to contribute to insights into how a more equal society is created.

The theoretical base of the essay consists of Foucault's discourse and power theory, intersectionality theory and core and periphery theory. The method used in the essay is discourse analysis, which is performed on three planning documents. The essay's conclusion is that rural is expressed with terms that romanticise, exoticise and marginalise it. The urban is given all the potential for development: they enable the rural development. The division between urban and rural is based on a gender power structure. The feminine rural is subordinate to the masculine urban. The masculine norm and the urban norm control our society.

Keywords: discourse analysis, rural, urban, power structure, gender power structure

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte.....	2
1.2 Frågeställning	2
1.3 Avgränsning	2
1.4 Disposition	3
2. Bakgrund	4
2.1 Stad och landsbygd	4
2.2 Man och kvinna	5
3. Teoretisk översikt	6
3.1 Teoretiska begrepp	6
3.1.1 <i>Stad och landsbygd</i>	6
3.1.2 <i>Urbant tolkningsföreträde</i>	7
3.1.3 <i>Könsmaktsordning</i>	7
3.2 Foucaults diskurs- och maktteori	7
3.3 Intersektionalitet	9
3.4 Centrum och periferi.....	10
3.5 Kritisk reflektion	11
4. Metod och material	13
4.1 Diskursanalys	13
4.2 Urval.....	13
4.3 Skriftliga källor.....	14
4.4 Genomförande	15
4.5 Kritisk reflektion	15
5. Urvalet i detalj	17
5.1 Regional nivå.....	17
5.2 Kommunal nivå	17
6. Tidigare forskning	19
7. Analys av planeringens diskurser	20
7.1 Utvecklingsstrategier och översiktsplaner.....	20
7.2 Landsbygden är idyllisk men avvikande från den urbana normen.....	21
7.3 Landsbygdens förutsättningar – att utvecklas den urbana vägen?	23
7.4 Landsbygden som plats för rekreation – ett medel för exotifiering?.....	25
8. Slutsats och avslutande diskussion	27
8.1 Resultatdiskussion.....	27
8.2 Mot ett nytt planeringsparadigm?	29
8.3 Förslag till vidare forskning	29
Källförteckning	31
Figurer	33

1. Inledning

”Stockholm är landets motor, får vi ofta höra. Men vad är då resten av landet? Ett illaluktande avgasrör? Staden är platsen för de framgångsrika. De som befinner sig någon annanstans betraktas ofta som losers”

Elisabeth Andersson (2014)

Citatet ovan publicerades i Svenska Dagbladet drygt en vecka efter riksdagsvalet 2014. Tanken om staden som motor överensstämmer med den rådande urbaniseringstrenden. Allt fler människor väljer att flytta till städer, både i Sverige och i resten av världen. I spåren av en alltmer urbaniserad värld syns en landsbygd som sakta förminskas och avfolkas. I mina ögon är det viktigt att problematisera denna samhällsutveckling och vad som är grunden till den.

Förhållandet mellan stad och landsbygd beskrivs i många fall som en symbios, men det existerar också ett hierarkiskt förhållande dem emellan som synliggörs i diskussionen om centrum och periferi. Allt som oftast är det ett urbant perspektiv och en urban utgångspunkt som dominerar – staden är normen, staden har status. Diskursen gällande det urbana säger att staden är framtiden. Stadsmiljön är kreativ, attraktiv och innovativ. I staden är livet roligt, tillåtande och hållbart. Landsbygdskursen berättar å andra sidan om en idyllisk men avvikande plats. Kontrasten mellan stad och landsbygd är påtaglig. I ett samhälle där staden står i centrum blir landsbygden något som romantiseras, exotifieras och marginaliseras av staden och dess befolkning. Diskurserna gällande stad och landsbygd formas av rådande paradigmer och just nu befinner vi oss i ett planeringsparadigm som nästintill maniskt fokuserar på staden. Det urbana idealet som paradigmet står för genomsyrar den samhällsutveckling som nu pågår.

Efter riksdagsvalet 2014 har landsbygden hamnat i strålkastarljuset, inte tack vare positiva nyheter utan på grund av högerpolitikens utveckling utanför städerna. Detta har dock startat en diskussion om landsbygdens villkor och hur relationen mellan landsbygd och stad ser ut (Andersson, 2014). Sedan tidigare har det funnits organisationer, nätverk och bloggar som diskuterat ämnet ingående, men under våren har även SVT sänt ett flertal olika program som tagit upp landsbygdsfrågan och detta väckte ett intresse hos mig.

Det är hög tid att fundera på rådande samhällsutveckling. Diskussionen som påbörjats i media måste vidareutvecklas. På en mer samhällelig nivå måste en diskussion gällande föreställningar om stad och landsbygd initieras. Vad ligger till grund för det missnöje som existerar utanför staden? Beror det på infrastruktursatsningar som centreras till städer? Beror det på att landsbygden ständigt ”andrafieras”? Enligt nätverket ”Härifrån” grundar sig landsbygdens missnöje i föreställningen om att en individs värde påverkas av geografisk plats. De framför tesen om att en urban norm som ligger till grund för förhållningssätt och resursfördelning (Ibid). Vad svaret på missnöjet än är så är en sak säker, Sverige är ett kluvet land.

1.1 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att synliggöra hur den diskursiva maktrelationen mellan stad och landsbygd ser ut, och hur detta tar sig uttryck i regional och kommunal planering. Jag vill undersöka vilka utvecklingsmöjligheter som tillskrivs olika geografiska platser för att kartlägga hur den diskursiva maktordningen skapat dagens planeringsparadigm. Utöver detta kommer jag även att diskutera om det ur ett intersektionellt perspektiv går att se en könsmaktsordning i planeringens uppdelning mellan stad och landsbygd. Förhoppningsvis kan uppsatsen även bidra till insikter om hur ett mer jämlikt samhälle kan skapas.

1.2 Frågeställning

De frågor som uppsatsen kommer att försöka besvara är:

- På vilket sätt produceras och representeras stad och landsbygd diskursivt och hur tillämpas detta i regional och kommunal planering?
- Hur skapar den diskursiva maktordningen ett planeringsparadigm där olika utvecklingsmöjligheter tillskrivs olika geografiska platser och på vilket sätt tar det sig uttryck?
- Kan man ur ett intersektionellt perspektiv se en könsmaktsordning i planeringens uppdelning mellan stad och landsbygd, och i så fall på vilket sätt?

1.3 Avgränsning

Utifrån den begränsade tid som finns för denna uppsats är det ytterst viktigt att begränsa omfånget. Uppsatsen kommer att bygga på en diskursanalys som begränsats till tre olika plandokument. Dessa plandokument utgörs av ett regionalt dokument angående utvecklingsstrategier samt två kommunala översiktsplaner. De områden vars plandokument kommer att analyseras är Skåne [region], Lund och Östra Göinge [kommun]. Valet av forskningsområden är framför allt grundat i deras geografiska läge samt föreställda utvecklingsmöjligheter och rådande tillväxt, men min förkunskap av områdena spelar också roll. Den främsta orsaken till valet av kommunerna baseras på deras olikheter, både geografiskt och demografiskt men också på föreställningar om platserna. Valet av dessa tre områden kan tillföra ett perspektiv på hur begreppen stad och landsbygd används och förstås inom samma region.

Ett antal olika begrepp är relevanta för denna studie, men jag har valt att fokusera på begreppen stad, landsbygd, urbant tolkningsföreträde och könsmaktsordning då de knyter an till både diskursanalys och intersektionalitet. Begreppen kommer att förklaras mer ingående i uppsatsens teorikapitel.

1.4 Disposition

Uppsatsen är uppbyggd av åtta huvuddelar. Först kommer inledningen (1) som nu behandlat syfte, mål, frågeställning och avgränsning. Denna del ger en överblick av hur uppsatsen är uppbyggd. Därefter följer ett avsnitt (2) om uppsatsens bakgrund där den dikotomiska relationen mellan stad och landsbygd samt man och kvinna beskrivs och diskuteras djupare. Nästkommande kapitel (3) tar upp uppsatsens teoretiska begreppsram och definierar begrepp. Följande kapitel (4) diskuterar uppsatsen metod och material. Här beskrivs urvalet samt hur uppsatsens analys kommer att genomföras. Efterkommande kapitel (5) ger en djupare beskrivning av den region och de kommuner vars plandokument kommer att analyseras. Avsnittet därpå (6) kommer att diskutera tidigare forskning som rör ämnet. I analysen (7) diskuteras och analyseras de tre olika plandokumenterna närmare. Analysen knyter samman uppsatsens teori och empiri. Sista delen (8) tar upp uppsatsens viktigaste slutsatser, vilka är baserade på analysen. Här kommer också en kortfattad diskussion om planeringens framtid samt förslag på framtida forskning att läggas fram. Längst bak i uppsatsen återfinns källförteckningen.

2. Bakgrund

2.1 Stad och landsbygd

Sedan industrialiseringens dagar har en ihållande demografisk trend pågått: människan blir allt mer urbaniserad. År 2008 blev brytpunkten för denna utveckling då FN kungjorde att det för första gången någonsin bodde fler människor i städer än på landsbygden (Statistiska Centralbyrån, 2010). I Sverige har denna utveckling skett mycket tidigare, så tidigt som på 1930-talet passerades denna demografiska brytpunkt. Med internationella mått mätt är Sverige ett land som är starkt urbaniserat, för några år sedan bodde 85 procent av den svenska befolkningen i tätorter (Ibid). Det finns dock ett problem med dessa siffror. I Sverige räknas platser med så lite som 200 invånare som en tätort. Detta kan enkelt korrigeras utifrån ett internationellt perspektiv, där gränsen på vissa platser sätts så högt som vid 10 000 invånare. Om Sverige hade gjort denna korrigering, det vill säga att en tätort utgörs av minst 10 000 invånare, så är fortfarande den urbana befolkningen i majoritet med ungefär 60 procent av den totalt befolkningen (Ibid). Det är tydligt att gränsen för vad som räknas som en tätort inte förändrar bilden av Sverige som ett starkt urbaniserat land.

Den obalans som råder i befolkningsstrukturen gällande bosättningsmönster inverkar på alla nivåer i rummet; regioner, städer och landsbygd. Denna obalans som sker inom och mellan nivåer ligger till grund för en av vår tids största planeringsproblem – rumslig segregering (Forsberg, 2013). Orsaken till denna obalans återfinns i urbaniseringen, det vill säga i den migration som pågått och till viss del fortfarande pågår från landsbygd till stad. Detta har resulterat i problem för båda platser: bostadsbrist i städer och arbetsmarknadsbrist på landsbygden (Ibid).

Men vad gäller både forskning och planering så har landsbygden konstant varit underordnad staden. Forsberg (2013:205) hävdar att landsbygden uppfattas som ”avvikande från det urbana livet”, som outbildad och outvecklad – och denna uppfattning lever vidare i rådande planeringsparadigm. Denna uppfattning har existerat under en lång tid tillbaka. Så tidigt som 1920-tal myntades motsatsbegreppen tätbygd och glesbygd, och redan här betraktades tätbygd [stad] som modernt, funktionellt och framåtblickande medan glesbygd [landsbygd] blev dess totala motsats (Ibid).

Den dualism som finns mellan stad och landsbygd reflekteras i Ferdinand Tönnies begreppspår ”gemeinschaft” och ”gesellschaft”, vilket står för det kända och traditionella respektive det anonyma och moderna (Ramberg, 2013). Viktigt att poängtera är att när detta begreppspår myntades i slutet av 1800-talet så var de varken helt positiva eller tilltalande – det fanns också negativa aspekter såsom ofrånkomliga och tvingande historiska band samt isolering och utanförskap (Ibid). På landsbygden fanns historiska band som för många var ofrånkomliga, någon var tvungen att ta över mark från tidigare generationer. I staden däremot var risken för att bli isolerad stor, många lämnande allt och alla bakom sig för chansen att skapa ett bättre liv. I modernare debatter ser saker och ting lite annorlunda ut. Diskussionerna har koncentrerats kring frågor om stadens och landsbygdens värden och då framför allt individers kunskap eller okunskap. Ramberg (2013:166) menar att beslutsfattare i många fall har hävdad att staden och dess invånare innehar en högre kunskap då ”de genererar ett större ekonomiskt värde än vad landsbygdens befolkning gör...”. Vare sig debatten handlar

om intelligens eller fördelningsfrågor framstår det tydligt att det läggs en värdering i begreppen stad och landsbygd.

2.2 Man och kvinna

Det feministiska perspektivet går att följa långt bak i tiden. Kvinnan har nästan alltid varit underordnad mannen oavsett geografisk plats eller tidpunkt. För många kvinnor har underordningen varit ett tydligt faktum som har lett till protest på ett eller annat sätt (Madoo Lengermann & Niebrugge, 2009). Utvecklingen har inte varit rak, men det feministiska perspektivet har stått fast vid sin kritik mot den könsmaktsordning som har existerat och fortfarande gör det. Kärnområden för den feministiska kritiken har främst varit ojämlikhet, social förändring, makt och sociala institutioner (Ibid).

Det feministiska perspektivet och kanske främst genus är en variabel som återfinns allt oftare inom forskningsvärlden. Dess närvaro skapar diskussioner gällande jämlikhet/ojämlikhet och förutsätter en möjlighet till förändring. Madoo Lengermann och Niebrugge (2009:373) menar att genom denna utveckling läggs en allt större ”... tonvikt vid mångfald när det gäller såväl genus som ras, klass och geografisk plats”. Feministisk teori finns i olika former, distinktioner görs utifrån frågan om varför samhället ser ut som det gör. Svaren varierar, men har sin utgångspunkt i könsskillnader, bristande jämställdhet, könsförtryck eller strukturellt förtryck. Teorier gällande strukturellt förtryck diskuterar hur vissa grupper genom att kontrollera och underkuva andra grupper drar fördel. Det är en fråga om makt i den sociala strukturen, med andra ord maktordning. Inom detta område riktas fokus mot hur patriarkatets, kapitalismens, rasismens och heterosexismens dominans samspelar med sociala strukturer (Ibid).

Dikotomin mellan begreppen man och kvinna, likt andra dikotomier, illustrerar inte två motsatser utan en ojämlik relation där kvinnan saknar något som mannen har – det visar vad som är norm och skapar en position fylld av underlägsenhet. Mannen tillskrivs det själsliga och förnuftiga medan kvinnan tillskrivs det kroppsliga och omedvetna (Listerborn, 2007). I förlängningen skapar denna dikotomi strukturer som formar både mäns och kvinnors sociala existens samt könskodar hela samhället (Ibid). Könskodning sker också i den rumsliga uppdelningen av plats och rum, vilket blir en kontrasterande relation. Plats kan förklaras som en lokal producent av delad kunskap medan rum är objektivt och neutralt. Denna tanke kritiserar inom feminismen då uppdelningen bortser från sociala, kulturella, politiska och ekonomiska processer. Att uppdelningen är könskodad tydliggörs genom att kvinnan förknippas med begrepp som lokal, passiv och specifik, vilka relaterar till plats. Mannen däremot förknippas med begrepp som abstrakt, aktiv och rörlig, vilka relaterar till rum (Ibid). Genom att ha kroppen som utgångspunkt synliggör feministiska teorier hur vår sociala verklighet är uppbyggd; det påvisas hur vissa grupper står i centrum, medan andra slussas ut i periferin. När kroppen teoretiseras startar en försvagning av den maskulina hegemoni som existerar, det vill säga den västerländska tanken om dikotomier med överlägsna och underlägsna relationer (Ibid).

3. Teoretisk översikt

I detta avsnitt definieras teorier samt teoretiska begrepp som är av relevans för studien. Syftet med en teoretisk översikt är att definiera begreppens och teoriernas uppkomst och innebörd samt användningsområde. Kapitlet ämnar också till att ge läsaren en inblick och förståelse i den teoretiska grund som studien bygger på. De teoretiska begrepp som är av störst relevans för denna studie är stad, landsbygd, urbant tolkningsföreträde och könsmaktordning. Begreppen, som alla innehåller ett maktperspektiv, är relevanta då detta knyter an till både diskursanalys, centrum och periferi, och intersektionalitet.

3.1 Teoretiska begrepp

Denna första del av den teoretiska översikten definierar studiens teoretiska begrepp.

3.1.1 Stad och landsbygd

Stad och landsbygd och deras respektive värden har i alla tider stått i kontrast till varandra. Landsbygden har symboliserat det traditionella, bestående och kända; något som gett uttryck för att vara en kvarleva. Staden har kopplats samman med det moderna, föränderliga och anonyma; med andra ord framtiden (Ramberg, 2013).

I den här uppsatsen kommer Jordbruksverkets definition att användas för att förstå stad och landsbygd. Förklaringen utgår ifrån att Sveriges 290 kommuner delas i fyra olika regiontyper: storstadsområde, stadsområde, landsbygd och gles landsbygd. Indelningen baseras på regional balans, pendlingsmönster och befolkningsdensitet (Jordbruksverket, 2013b). Definitionen lyder:

- **Storstadsområde:** kommun där 100 procent av befolkningen tillhör kategorin TOT eller TON¹, finns endast i storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö.
- **Stadsområde:** kommun med en befolkning på minst 30 000 och/eller där den största tätorten har minst 25 000 invånare. Mindre angränsande kommuner med en utpendling på över 50 procent av nattbefolkningen ingår också i denna grupp.
- **Landsbygd:** kommun som inte räknas till de två tidigare grupperna samt har en befolkningstäthet på minst fem invånare per km².
- **Gles landsbygd:** kommun som inte räknas till de tre tidigare grupperna samt har en befolkningstäthet på mindre än fem invånare per km².

Definitionen har resulterat i att kommuner kan klassas som landsbygd trots att de innehåller stadsområden och vice versa. Det finns självfallet för- och nackdelar med definitionen, men i grund och botten handlar det om att Jordbruksverket har bestämt vad som ska klassas som stad och vad som ska klassas som landsbygd för att underlätta sitt arbete.

---

¹ TOT = tätort med fler än 10 000 invånare, TON = tätortsnära (Jordbruksverket, 2013b).

3.1.2 Urbant tolkningsföreträde

För att förstå hur stad och landsbygd producerar och reproducerar varandra utgår denna studie från att det finns ett urbant tolkningsföreträde. Denna utgångspunkt implicerar ett flertal saker. Stadens befolkning tar större del utav de gemensamma resurser som vårt samhälle har än landsbygden befolkning. Som helhet anses landsbygden vara mer problemfylld än staden, vilket resulterar i att landsbygden i högre grad sägs behöva *stöd* och inte investeringar. Landsbygden gestaltar problem, staden däremot benämns som en plats för utveckling (Rönblom, 2014). Ett urbant tolkningsföreträde skapar därmed både en diskursiv och territoriell maktordning.

Den diskursiva och territoriella maktordning som ett urbant tolkningsföreträde implicerar kan likställas med de processer som en könad maktordning medför. Stadens överordnade och privilegierade position gentemot landsbygden tar sig uttryck likt mannens överordnade och privilegierade position gentemot kvinnan. Enligt Rönblom (2014:5) innebär detta inte att enskilda individer eller platser förtrycker varandra, ”utan att vårt samhälle präglas av maktordning som ger vissa effekter och där vissa positioner vidmakthålls på andras bekostnad”. Jag menar att maktordningen mellan stad och stad respektive könsmaktsordning inte enbart är jämförbara strukturella maktordningar, utan att de dessutom hänger samman (Forsberg, 2001 & Stenbacka, 2011). Jag avser därför att försöka följa dem båda i mitt arbete utifrån ett intersektionellt perspektiv.

3.1.3 Könsmaktsordning

Likt relationen mellan stad och landsbygd produceras och reproduceras en uppfattning om relationen mellan man och kvinna. Begreppet könsmaktsordning beskriver de processer och strukturer som är basen för mannens dominans över kvinnan. Genom att analysera denna maktstruktur exponeras de underliggande processer som är roten till den rådande ojämlikheten, det vill säga synliggörs hur dessa processers samverkan skapar och vidmakthåller en ojämlik struktur (Nationella sekretariatet för genusforskning, 2014). Könsmaktsordning betecknar alltså hur sociala strukturer gällande kön producerar och reproducerar en hierarki där män värderas högre än kvinnor. Denna hierarki är genomgående i vårt samhälle och då specifikt vid situationer som rör resursfördelning och makt (Ibid).

3.2 Foucaults diskurs- och maktteori

Diskursbegreppet är svårt att definiera då det finns ett flertal olika inriktningar och användningsområden, men genom en grov generalisering delas diskursbegreppet in i tre grenar. Den första grenen är snäv och menar att diskurs är tal eller text, och används främst inom lingvistik. Den andra grenen är mer utvidgad och fokuserar på diskurs som en språklig praktik, det vill säga något som influerar och influeras av språkliga yttranden (Bergström & Boréus, 2012). Den tredje och sista grenen är än mer utvidgad och anser att diskurs är både en språklig och social praktik, och med detta menar Bergström och Boréus (2012:357) att ”allt meningsskapande sker diskursivt och det finns inte någon extern struktur som ytterst avgör bestämmningar”, alltså begränsas inte diskurser till specifika delar av sociala system. Enligt författarna (2012:358) sällar sig Foucault till den tredje grenen då han förklarar diskurs som ”en praktik som frambringat en viss typ av yttranden”. Den tredje grenen handlar, utifrån Foucaults tankar, om

maktens genealogi och introducerar ett maktfokus som inte begränsas till bara språket utan även, som nämnts, inkluderar andra sociala praktiker. Till maktens genealogi finns också tydliga kopplingar till de möjlighetsvillkor som tillskrivs olika diskurser och varför det händer (Ibid).

Diskursanalys har en dubbel funktion; dels används den som metod (vilket beskrivs närmare i avsnitt 4.1) och dels används den som teori. Diskursanalys har som teoretisk utgångspunkt att ord, text och språk aldrig enbart är ord, text och språk. Allting formas av en bakgrund som är socialt konstruerad samt av vem, var och i vilken kontext det uttrycks (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). För denna studie kommer diskursanalys användas som både teori och metod. Det bildar en helhet som består av ontologiska och epistemologiska förutsättningar gällande språk och den roll som språk har i världens sociala konstruktion; teoretiska ramar; metodologiska grundprinciper; samt specifika tillvägagångssätt (Ibid).

Diskursanalys fokuserar på framställningar och yttranden, vilka representerar sociala praktiker, och hur de tar sig uttryck. En diskurs bygger på en uppsättning regler som legitimerar och fastställer betydelse, kunskap och auktoritet. En diskurs och dess beståndsdelar har en betydelse som bestäms utifrån dess relation till andra diskurser, vilket gör diskurser dynamiska. Denna dynamik skapar också begränsningar av vad som är möjligt för diskurser; vilka yttranden som är accepterade definieras av diskursens relation till en annan diskurs (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, Bergström & Boréus, 2012). Följaktligen definieras diskurser utifrån varandra, det som elimineras från en diskurs producerar en annan diskurs. Landsbygdskursen definieras utifrån stadsdiskursens eliminerade beståndsdelar, det vill säga att de beståndsdelar som inte existerar i den ena kursen producerar den andra kursen. Detsamma gäller för diskurser som relaterar till maktordning och könsmaktsordning.

Foucault har i sin forskning även fokuserat på makt, dominans och hierarkiska relationer. Ämnen som alla relaterar till diskursanalys. Makt är för Foucault inte förankrat i institutioner eller aktörer utan makt är en relation mellan individer, den rör sig mellan allt och alla (Hörnqvist, 1996). Fokus ligger på hur maktmekanismer opererar, det vill säga hur makten tar sig uttryck. För Foucault har utgångspunkten varit att förklara varje enskild maktrelation och därefter förbindelserna dem emellan. Målet har varit att exponera de nätverk av maktrelationer som existerar i vår samhällskropp (Ibid). Relationen som finns mellan stad och landsbygd, likt andra relationer, förutsätter att det finns en maktordning och ett mönster för hur makten opererar. Makt verkar oupphörligt och förändras oavbrutet, med detta menas att makt aldrig är stilla, att makt aldrig är helt ensidig och att makt alltid utmanas. Maktrelationer är med andra ord dynamiska och instabila, det hör till deras natur (Ibid).

Makt påverkar individers positioner på så sätt att en viss position i jämförelse med en annan kan förändra tillgången på makt. Denna föränderlighet beror på att makt inte kommer ifrån individen utan ifrån positionen och relationen gentemot andra. Föränderligheten är också starkt kopplad till maktens karaktär: där makt existerar brukas den (Ibid). Relationen mellan stad och landsbygd produceras och reproduceras utifrån deras position gentemot varandra; makt och diskurs samverkar i en relation där ett specifikt styrkeförhållande tar sig uttryck. Ett styrkeförhållande grundas i de skillnader som en samhällelig position, etnisk tillhörighet, kön, ålder och så vidare ger – ett styrkeförhållande är en social relation som är en maktrelation (Ibid). Denna

produktion och reproduktion av sociala relationer och maktrelationer är oundviklig och i rådande planeringsparadigm finns det på kort sikt få möjligheter till större förändringar mellan stad och landsbygd. För att förändringar ska ske krävs nya diskurser, det vill säga diskurser med en ändrat maktfokus.

Vidare knyter Foucault samman kunskap och makt. Kunskap är det medel som styr vilka beståndsdelar som kommer elimineras från respektive diskurs samt reglerar vad som är acceptabelt, tillåtet och otillåtet. Genom normer och lagar införs diskurser som delar upp handlingar i rätt och fel (Bergström & Boréus, 2012, Hörnqvist, 1996). Foucault menar att aktörers handlingsutrymme inte är fritt utan att deras ramar skapas och styrs i diskursen. Alla diskurser ordnar det sociala livet och dess aktörer genom att tvinga in dem i kategorier och begreppsliga ramar: ”Med språkets ofrånkomliga hjälp konstruerar vi stabila objekt av övergående händelser och inför en ordning som aldrig funnits” (Hörnqvist, 1996:165).

3.3 Intersektionalitet

Uppsatsens tredje frågeställning tangerar könsmaktsordning och för att fullt ut greppa de maktrelationer som konstant produceras och reproduceras inom denna diskurs behövs ett bredare ingångssätt. Detta kriterium uppfylls av teorin beträffande intersektionalitet; en teori som sammanför sexualitet, ras, kön och rumslig politik (Listerborn, 2007). Intersektionalitetsteorin kretsar kring frågan varför kvinnor upplever ett förtryck som är varierande i gestalt och styrka. Denna omväxling förklaras utifrån tanken om att kvinnors potentiella förtryck inte enbart grundar sig i könet utan förtrycket existerar även i andra skärningspunkter som formas av social ojämlikhet (Madoo Lengermann & Niebrugge, 2009). Olika kvinnor upplever dessa skärningspunkter på olika sätt, och dessa kvalitativa skillnader och mångfalder måste tas i akt. Intersektionalitetsteorin argumenterar för att skärningspunkten för alla olika undertryckande eller privilegierande krafter är det som bör studeras (Ibid).

Genom intersektionalitet påvisas att de krafter som finns i skärningspunkten skapar en privilegierad grupp av män och kvinnor och en undertryckt grupp av män och kvinnor. Denna hierarkiska ojämlikhet baseras på diskursiva maktrelationer. Den koppling som finns mellan makt och ideologi, med andra ord paradigmet, möjliggör uppdelningen i en överordnad och en underordnad grupp (Ibid). Det skapas en diskurs som bygger på skillnad och utifrån detta kommer begrepp som är värderande: bra, dålig, normal, onormal, och så vidare.

Värderingar av individer, grupper och platser sker systematiskt och regelbundet. Sättet som värderingen utförs på skapar en ”andrafiering”. Detta producerar normer, vilka blir bedömningsverktyg. Den styrande normen opererar på två sätt, dels kontrollerar diskursen och den överordnade gruppen hur det sociala livet produceras, och dels internaliseras normen så att varje individ avvisar det som särskiljer sig från rådande norm (Ibid). Uppdelningen av överordnad och underordnad återfinns överallt. Inom geografi, och i förlängningen planering, speglar relationen natur och kultur en dualism liksom i relationen kvinna och man. Historiskt och även i den samtida kulturen finns det också en koppling mellan dessa dualismer, där det kvinnliga tolkats som både natur och odling, medan det manliga representerar kultur och det urbana. Vidare kan relationen mellan natur och kultur också relateras till relationen mellan landsbygd och stad. Denna

uppdelning är en maskulin diskursiv maktutövning då den grundar sig i den maktordning som finns i samhället (Listerborn, 2007).

Den intersektionella infallsvinkeln har sin utgångspunkt i att förstå den flyktiga och aktiva växelverkan som pågår mellan olika kategorier och maktordningar, med andra ord diskurser (Lykke, 2003). Intersektionalitet bör, enligt Lykke, få ett större utrymme inom både den akademiska och den politiska världen därför att begreppet bidrar med en kunskaps- och teoriram som skapar ny förståelse ”om den hybriditet, komplexitet och diversitet som kännetecknar det postindustriella samhällets subjektiveringsprocesser” (2003:52).

3.4 Centrum och periferi

Uppfattningar och representationer av landsbygden och staden kan beskrivas utifrån centrum och periferi-teorin. Teorier rörande centrum och periferi förklarar och diskuterar relationen mellan regioner som genomgått en kapitalistisk utveckling och koncentration, det vill säga attraherat utveckling, innovation, information och teknik, och regioner som legat efter i denna omvandling. Tanken appliceras ofta genom beräkningsmodeller eller utvecklingsmodeller som påvisar proportionell skillnad inom olika områden, och då främst ekonomiska. Begrepp som har använts för att förklara relationen mellan en central kärna och dess perifera omgivningar innefattar bland annat utvecklade/outvecklade, metropol/satellit och modern/traditionell (Ramírez, 2009). Världssystemteorin förklarar förhållandet mellan centrum och periferi utifrån tanken om att hela samhället är en kapitalistisk ekonomi ”built on a worldwide division of labor, in which various zones of this economy ... profited unequally from the working of the system” (Wallerstein, 2011 citerad i Goluch, Rohatgi & Smalley, 2014:1). De delar av centrum och periferi-teorin som är relevanta för studien är de som relaterar till de urbana och rurala, vilka fokuserar på det regionala perspektivet på en fysisk plats. Denna synvinkel diskuterar hur städer organiserar den kringliggande landsbygden, hur landsbygdens produktion ska integreras i städernas industri för att möta befolkningens behov, hur service koncentreras och hur städer själv organiseras (Ramírez, 2009).

De viktigaste delarna av diskussionen kretsar kring integrationen av det rurala till det urbana och hur detta medför skapandet av regioner, och själva förvandlingen från rural till urban (Ibid). Diskussionerna och teorierna har en specifik karaktär då de förutsätter att olika geografiska platser möts i en hierarkisk konfrontation där den ena platsen blir central och den andra platsen blir perifer. Denna dikotomiska relation menar att den perifera platsen måste förändras för att den centrala platsen ska kunna bli rikare, men samtidigt kan inte alla platser vara centrala (Ibid). Ett centrum kräver en periferi.

På 70-talet verkställdes den stora kommunreformen i Sverige. Indelningen utgick ifrån tanken om centrum och periferi, varje kommun hade en centralort som skulle organisera den kringliggande landsbygden och tillhandahålla den service och marknad som befolkningen var i behov av (Riksdagen, 1978). Vår nuvarande kommunindelning har med andra ord en nära förbindelse till teorier gällande centrum och periferi. På grund av detta anser jag att det är en teori som lämpar sig väl för att kopplas samman med Foucaults diskurs- och maktteori, intersektionalitet samt metoden diskursanalys.

3.5 Kritisk reflektion

Foucaults diskurs- och maktteorier är nära sammankopplade då de i grund och botten bygger på samma sak – hur makt tar sig uttryck i sociala relationer. Detta grundas i att Foucault enligt vissa kritiker eventuellt inte förmår att separera frågan om vad makt är och frågan om hur makt utövas (Hörnqvist, 1996). Just Foucaults maktbegrepp är problematiskt på grund av sin breda natur. Makt enligt Foucault existerar mellan relationer, med andra ord ser han makt som allt. Frågan är då om det finns situationer utan makt (Bergström & Boréus, 2012). Därmed inte sagt att diskursanalysens sätt att hantera makt enbart är problematiskt. Det är viktigt att poängtera att diskursanalys är en teori och metod som i grund och botten behandlar frågeställningar som rör identitet och identitet är nära knutet till makt. Innan en diskursanalys genomförs är det grundläggande att förstå att makt är problematiskt att undersöka, detta på grund av dess flyktiga natur. Finns förståelsen för detta finns det, i mina ögon, också en förståelse för ens egen position i samhället.

Diskursanalys kritiseras också för att vara idealistisk och relativistisk. Gällande idealism menar kritiker att diskursanalysen reducerar den sociala världen, verkligheten, till begrepp och tankar – det vill säga att allt är en konstruktion (Ibid). Bergström och Boréus (2012:401) menar att diskursanalytiker bemöter denna kritik genom att understryka att verkligheten inte är en konstruktion, den är riktig därför att ”meningsskapande kan vare sig reduceras till en begrepps- eller idévärld ... utan måste inkludera texter, praktiker, institutioner osv”. Kritiken om diskursanalysen som relativistisk, att diskurser inte har några absoluta yttre gränser och därför är svåra att bestämma som sanna eller falska, bemöts med svaret att diskursanalytiker – likt andra forskare – är fullt kapabla att fastställa om en diskurs är sann eller inte (Ibid).

Intersektionalitet har fått utstå kritik som fokuserat på att begreppet är för brett och att en analys av denna långa rad av olika maktordningar är omöjlig. Vidare hävdas det att intersektionalitetsbegreppet därför är analytiskt svårhanterligt (Lykke, 2003). Denna kritik har bemötts genom att intersektionalitet har förankrats i ett antal olika principer. Analysen har sin grund i ett val där vissa maktordningar anses mer relevanta än andra. Valet som görs kräver en förklaring – varför blir en viss maktordning mer väsentlig i en specifik kontext? Intersektionalitet ska inte enbart fokusera på genus, andra maktordning kan också vara av betydelse. Det poängteras att reflektion och problematisering är av yttersta vikt, varför inkluderas eller exkluderas vissa maktordningar och hur kan analysen komma att påverka genusforskning. Genom att ha en förankring i dessa principer kan diskussioner om mångfald, vilka alltid är situerade i kunskapen om rådande könsmakt, påbörjas (Ibid).

Teorier som rör centrum och periferi har kritiserats för att vara modernistiska, en tankegång som grundas i människans förmåga att med hjälp av olika verktyg skapa, förbättra och omskapa sin omgivning. Kritik har också riktats mot teoriernas eurocentriska natur, vilket cirkulerar kring tanken om västvärlden som bättre (Ramírez, 2009). Teoretiker inom detta område har börjat bemöta denna kritik genom att formulera nya förhållningssätt där västvärldens väg inte nödvändigtvis är den enda möjliga vägen att utvecklas:

”Each space, in any scale it might be considered, could contend with particular space-time movements, together with different trajectories and

directions, in a situation in which encounters between different stages of development could generate new possibilities of change and relations” (Ramírez, 2009:291).

Genom att omformulera hur centrum och periferi representeras och uppfattas kan ett mer öppet och demokratiskt synsätt för förändring och utveckling att skapas.

4. Metod och material

Valet av metod är ingen enkel fråga då det finns flera vägar att ta. Denscombe (2009:21) ger en bra förklaring gällande metodval: "... man väljer vissa tillvägagångssätt därför att de är *lämpliga* för speciella undersökningsaspekter och speciella problemtyper. Man väljer dem eftersom de lämpar sig för ändamålet" (författarens kursivering). Den metod som kommer att användas i uppsatsen är diskursanalys och anledningen till valet grundas i möjligheten att förstå hur användningen av olika begreppspår producerar och representerar en social maktstruktur. Diskursanalys fokuserar på texters implicita betydelse, det vill säga hur ord vidmakthåller en maktordning samt hur denna makt får en inverkan på människan. Diskursanalys är väl lämpad för studiens ändamål då den möjliggör att genom språket se hur samhället är ordnat. Människan påverkas av sitt språk: människans tyckande, tänkande och agerande styrs av språket (Bergström & Boréus, 2012).

4.1 Diskursanalys

Diskursanalys är ett tillvägagångssätt som analyserar kvalitativ data. Metoden bygger på förutsättningen att ord formar och upprätthåller verkligheten och genom att använda diskursanalys möjliggörs en dekonstruktion av hur ord inverkar på och skapar det sociala livet (Denscombe, 2009). Vidare menar Denscombe (2009:294) att diskursanalys är ett verktyg som går ut på att avslöja hur text och ord "skapar mening; innehåller dolda budskap; reflekterar, genererar och förstärker kulturella budskap; involverar läsaren som en aktiv och inte passiv tolkare av budskapets innehåll".

Det finns olika inriktningar inom diskursanalys, men denna uppsats kommer att använda sig av Michel Foucault och hans poststrukturalistiska diskursinriktning. En bakomliggande anledning till detta val grundas i vetenskapen om att Foucault är en av förgrundsfigurerna inom just diskursanalys (Bergström & Boréus, 2012). Inom den foucauldianska diskursanalysen betonas relationen mellan diskurser och då främst sammanhållning och förändring, men också något radikalt att alla samhällsförändringar startar i diskursiva förändringar (Ibid). Diskursanalys är ett användbart verktyg för att diskutera makt då det blir möjligt att gå djupare in på hur ord används för att representera underliggande strukturer i samhället.

Som metod kan diskursanalys i vissa anseenden vara problematisk. Varje forskare gör sina egna tolkningar, vilket gör diskursanalys till en svårverifierbar metod. Därför är det grundläggande att förstå vilken hög inverkansgrad varje forskare har och vara tydlig och transparent i sina grundantaganden om samhället (Denscombe, 2009).

4.2 Urval

Mitt urval baseras på en region med stark tillväxt (Statistiska Centralbyrån, 2010) samt två kommuner där den ena kommunen också har upplevt och upplever en stark tillväxt (Statistiska Centralbyrån, 2013). Den andra kommunen upplever istället en svag utflyttning (Statistiska Centralbyrån, 2012). Jag har valt att titta på områden som upplever urbaniseringens utbredning på olika sätt för att förstå de processer som påverkar stadens och landsbygdens diskursiva maktordning.

Utifrån Jordbruksverkets definition av stad och landsbygd förtydligas mitt urval. Den utvalda regionen, Skåne, innehåller tre av de definierade grupperna: storstadsområde, stadsområde och landsbygd. Denna rumsliga sammansättning har i mina ögon varit önskvärd för urvalet, detta för att få en bred bild av hur stad och landsbygd representeras diskursivt. Skåne har en så pass hög befolkningstäthet och tillväxt att gles landsbygd inte går att återfinna i regionen. Trots den höga befolkningstätheten och tillväxten finns det stora skillnader, vilket tydliggörs vid närmare anblick av kommunernas befolkning, arbetsmarknad, utveckling och möjligheter.

De utvalda kommunerna, Lund och Östra Göinge, kan liknas vid två ytterligheter på ett spektrum. Lund klassificeras som ett storstadsområde, dels på grund av sin storlek och dels på grund av sin närhet till Malmö-regionen. Östra Göinge, inklämt i nordöstra Skåne, räknas som landsbygd. Anledningen till att jag valt att titta närmare på dessa kommuner grundas i deras skillnader och att det ena geografiska området – Lund – gynnas av den urbanisering som sker medan det andra geografiska området – Östra Göinge – avstannat och på sätt och vis blivit kvarlämnad. De områden som gynnar Lund i jämförelse med Östra Göinge är en växande befolkning, ökad sysselsättningsgrad, stor arbetsmarknad, en ung och välutbildad befolkning samt en god tillgång till kollektivtrafik (Statistiska Centralbyrån, 2013). I Östra Göinge upplever dessa områden en nedgång: befolkningen minskar, sysselsättningen minskar, befolkningen blir allt äldre och är lågutbildad, och tillgången till kollektivtrafik är begränsad (Statistiska Centralbyrån, 2012).

4.3 Skriftliga källor

Dokument, i det här fallet skriftliga källor, är en källa som kan likställas med andra som används i kvalitativa metoder. Det empiriska material som denna uppsats bygger på består av offentliga dokument. De huvudsakliga plandokument som kommer att användas kommer ifrån Region Skåne, Lunds kommun samt Östra Göinge kommun. Dokumenten innefattar en regional utvecklingsstrategi och två översiktsplaner. Offentliga dokument likt dessa är enkla att tillgå via internet och därför har insamlingen noterats som smidig och oproblematiske.

Utöver det empiriska materialet, som beskrivs ovan, kommer litteratur som behandlar teori gällande *stad och landsbygd*, *urbant tolkningsföreträde* och *könsmaktsordning* att läggas fram. Litteraturen innefattar böcker, artiklar och forskningsrapporter inom respektive område. Insamlingen av denna litteratur har också förefallit smidig då skriftliga källor är lätta att tillgå.

Vid användning av skriftliga källor är det viktigt att ifrågasätta deras validitet och en utvärdering som uppfyller fyra kriterier bör göras. Kriterierna är följande: autenticitet, trovärdighet, representativitet och innebörd (Denscombe, 2009). Ett dokumentets autenticitet bygger på att en försäkring om dokumentets äkthet och ursprunglighet. Att arbeta med primärkällor är fördelaktigt för de är enkla att kontrollera, sekundärkällors autenticitet tar däremot längre tid att kontrollera. Trovärdighet innebär en säkerställning av att dokumentet är felfritt och fritt från förutfattade föreställningar. Här finns det en anledning att undersöka författaren och ifall dokumentet är skrivet i en specifik social eller politisk kontext. Representativitet behandlar dokumentets kontext, är det typiskt

för sitt slag och för det fenomen som dokumentet skildrar. Slutligen innebär, det kriterium som bedömer kvaliteten på dokumentet. Det är grundläggande att dokumentet är tydligt och inte innehåller svårtolkade eller underförstådda meningar (Ibid). Utifrån dessa fyra kriterier har en bedömning av empiriskt såväl som teoretiskt material utförts.

4.4 Genomförande

Denna kvalitativa studie bygger på offentliga dokument. Först kommer det empiriska materialet, det vill säga plandokumentet, att granskas i sin helhet. I nästa steg kommer ett urval av framställningar gällande stad och landsbygd att göras. Därefter utförs en diskursanalys där Foucaults teorier om diskurs och makt samt teori gällande intersektionalitet och centrum och periferi appliceras. Det praktiska arbetet med diskursanalys kan struktureras på olika sätt då metoden inte har några givna riktlinjer för hur arbetet ska utföras. Syftet med den här studien är att analysera maktrelationer och därför kommer diskurserna att betraktas som separerade, det vill säga en stadsdiskurs, en landsbygdskurs och en könsordningsdiskurs. Denna separation följer Foucaults tanke om ”att skildra relationerna mellan olika utsagor” (Foucault, 1972 citerad i Bergström & Boréus, 2012:358).

Det urval av framställningar som görs berör stad, landsbygd, urbant tolkningsföreträde och könsordning. Gråzonen dem emellan, frågor som rör makt och dualism, kommer också att granskas därför att de processer som pågår där påverkar begreppens relation till varandra. I och med att det är tre olika texter som ska analyseras är det viktigt att strukturera begreppsvalen på så sätt att materialet blir överskådligt och sammanhängande (Ibid). Genom att bestämma vilka begrepp som ska analyseras så kan kodning av data påbörjas (Denscombe, 2009). Detta kommer att göras manuellt då jag letar efter underliggande meningar som tekniska hjälpmedel enkelt kan missa. På grund av plandokumentens varierade språkbruk, ordval, uttryck och begreppsdefinitioner är det i mina ögon svårt att använda tekniska hjälpmedel då intressanta och användbara framställningar lätt kan falla bort.

4.5 Kritisk reflektion

Att arbeta med kvalitativ data och analys har många fördelar. För det första så är analysen och dess data tydligt förankrad i verkligheten. För det andra så hanterar kvalitativ forskning komplexa situationer på ett bra sätt, detta genom att gå djupare in på ett mindre område. För det tredje finns det en förståelse och tolerans för att analysen kan vara tvetydig och i viss mån motsägelsefull – vilket reflekterar den verkligheten som vi lever i. För det fjärde och sista tolereras alternativa förklaringar därför att kvalitativ forskning förutsätter att det inte enbart finns en korrekt väg att gå (Ibid).

Trots fördelar är det viktigt att förhålla sig kritiskt, det finns nackdelar med kvalitativ analys och forskarens roll. Utifrån en detaljerad men relativt liten studie kan det vara svårt att generalisera, det vill säga i vilken utsträckning resultatet kan appliceras på andra liknande situationer. Den tolkning som görs vid kvalitativ forskning är nära förankrad till forskarens ”jag” och detta resulterar i att resultaten hanteras på ett mer försiktigt sätt än vid kvantitativ forskning, därför är det viktigt för varje forskare att vara öppen och tydlig med sin förståelse. Det finns en risk att analysen och resultatet lyfts

ur sin kontext eller blir förenklad samt att arbetet kan ta lång tid (Ibid). I min roll som författare av denna uppsats är det viktigt att poängtera att det är svårt att förhålla sig helt opartisk igenom forskningsprocessen. Resultaten kan komma att formas av författarens egna upplevelser, erfarenheter och egenskaper (Ibid).

5. Urvalet i detalj

I detta avsnitt kommer en djupare beskrivning av urvalet, det vill säga Skåne, Lund och Östra Göinge, att presenteras. Informationen gällande Skåne fokuserar på de många fördelar som regionens läge skapar, men också på den splittring mellan sydväst och nordöst som existerar. Under kommunal nivå beskrivs de skillnader som finns mellan Lund och Östra Göinge samt de olika kommunernas förutsättningar.

5.1 Regional nivå

Skåne är en mångfacetterad men motsägelsefull region. Enligt Region Skåne (2015) hade regionen vid årsskiftet 2013/2014 drygt 1,274 miljoner invånare. Skåne har en ung befolkning och växer vart tionde år med ungefär 110 000 invånare, det vill säga invånarantalet i Lund. Folkmängden ökar i hela regionen, men framför allt är det sydvästra Skåne som växer snabbast. Runt 11 procent av Skånes invånare bor på landsbygden, en siffra som är lägre än riksgenomsnittet på 15 procent (Region Skåne, 2014). Arbetsmarknadsmässigt kan Skåne delas in i två regioner; Malmö/Lund/Helsingborg och Hässleholm/Kristianstad. Dock råder det en bristfällig rörlighet både inom och mellan dessa regioner. I sydvästra Skåne sker en stor utveckling och det finns en positiv sysselsättningstillväxt. I nordöstra Skåne minskar sysselsättningen däremot (Ibid). Skåne sticker ut i jämförelse med Sverige när ortstruktur diskuteras. Med en hög tätortstäthet, drygt 250 mindre tätorter och städer, stoltserar Skåne med en hög tillgänglighet och korta avstånd. I Skåne återfinns också det bördigaste och bästa jordbruksmarkerna, och nästan hälften av Skånes mark är just jordbruksmark. På grund av detta uppstår många markanvändningskonflikter mellan exploatering och bevarande av natur- och kulturvärden (Ibid). Skåne är en region som har många styrkor och förutsättningar, men det är tydligt att den existerande splittringen av regionen också innebär att det finns många utmaningar och problem.

5.2 Kommunal nivå

Lunds kommun ligger i den sydvästra delen av Skåne, ett läge som har många fördelar. Här ökar både folkmängden och sysselsättningsgraden, och det finns en stor arbetsmarknad samt goda möjligheter för pendling i alla riktningar. Under de senaste 10 åren har Lunds befolkning ökat med drygt 10 procent (Statistiska Centralbyrån, 2013). Vad gäller åldersfördelning på befolkningen så skiljer det sig inte från rikssnittet något markant förutom i åldrarna 25-44 år där Lund sticker ut, cirka 30 procent av befolkningen ingår i detta åldersspann (Ibid). Lund har en befolkning som är välutbildad, 67 procent av befolkningen har någon form av eftergymnasial utbildning – en siffra som särskiljer sig ifrån både länet (39 procent) och riket (38 procent). En förklaring är tillgången till universitetet. Arbetslösheten i Lund (4 procent) är också lägre än både länet (8 procent) och riket (7 procent)(Ibid).

Östra Göinge kommun ligger i den nordöstra delen av Skåne, ett läge som inte är lika fördelaktigt. Under de senaste 10 åren har Östra Göinges befolkning minskat med drygt 500 invånare, en siffra som vid första ögonkastet inte anses vara så problematisk men vid närmare anblick har det en stor inverkan. Åldersfördelningen i Östra Göinge skiljer sig från rikssnittet; i åldersspannet 25-44 år ligger kommunen under rikssnittet medan

åldersspannen 45-64 och 65-79 år ligger över rikssnittet. Östra Göinge har en gammal befolkning där det råder en brist på unga människor (Statistiska Centralbyrån, 2012). Utbildningsnivån i kommunen skiljer också från rikssnittet. Den gymnasiala utbildningen ligger på 56 procent (rikssnittet är 45 procent) och den eftergymnasiala utbildningen ligger på 21 procent (rikssnittet är 39 procent). Skillnaderna är markanta. Arbetslösheten i Östra Göinge (9 procent) är något högre än länet (8 procent) och riket (7 procent)(Ibid).

Figur 5.1. Skånes kommuner. Källa: Länsstyrelsen (u.å.)

Genom informationen ovan tydliggörs att förutsättningarna för de två kommunerna är olika. Lunds geografiska läge är starkt och tack vare universitetet och den stora arbetsmarknaden ökar folkmängden och sysselsättningsgraden. Östra Göinges geografiska läge, inklämt i nordöstra Skånes gamla snapphanetrakter, kan beskrivas som något avskärmat. Kollektivtrafiken inom Östra Göinge är begränsad, regionbussar avgår antingen till Hässleholm eller Kristianstad ungefär en gång i halvtimmen. Befolkningen i Östra Göinge har minst en halvtimme till närmaste större arbetsmarknad (Hässleholm/Kristianstad) och kommunens egen arbetsmarknad är liten och begränsad, vilket kräver att den arbetande befolkningen pendlar. Samtidigt minskar sysselsättningsgraden och folkmängden (Region Skåne, 2014 & Statistiska Centralbyrån, 2012). Som tidigare sagts så kan Lund och Östra Göinge liknas vid två ytterligheter på ett spektrum.

6. Tidigare forskning

Det finns en del olika tidigare utgivna rapporter och artiklar som berör studiens ämne i sin helhet, men framför allt har forskningen hållits isär – urban/rural på ena sidan och man/kvinna på andra sidan. Det börjar dock bli allt vanligare att kombinera områdena. Från år 2001 finns artikeln *"Rural and gender studies: a conceptual comparison"* som är skriven av kulturgeografen Gunnel Forsberg. Artikeln beskriver de likheter som finns mellan landsbygdsforskning och genusforskning, och då främst i Norden, och hur deras utveckling i mångt och mycket har gått igenom liknande steg. I artikeln diskuteras också hur de båda fälten länge har varit marginaliserade och inte ansetts vara fullständigt vetenskapliga. Forsberg beskriver slutligen hur en sammanslagning av ämnena kan leda till nya forskningsrön inom respektive ämne, men också inom annan rumslig forskning.

År 2011 utkom artikeln *"Othering the rural: About the construction of rural masculinities and the unspoken urban hegemonic ideal in Swedish media"* som är skriven av Susanne Stenbacka, också kulturgeograf. Artikeln diskuterar landsbygdsdiskurser och påvisar en maktordning mellan stad och landsbygd samt hur detta får en rumslig påverkan på hur maskulinitet och femininitet produceras. Genom att undersöka svensk media, i detta fall tre olika tv-program, argumenterar Stenbacka att det existerar en urban hegemoni och att media konstruerar en rural maskulinitet. Denna konstruktion skapas genom att antyda att landsbygdsmän och landsbygden i stort behöver hjälp och är outvecklade; de är ojämlika, traditionella, avvikande och malplacerade. Konstruktionen baseras på de attribut som avviker från den urbana normen.

År 2014 utgav Jordbruksverket rapporten *"Ett urbant tolkningsföreträde? En studie av hur landsbygd skapas i nationell policy"* som är skriven av genusforskaren Malin Rönnblom. Rapporten fokuserar främst på den maktordning som finns mellan stad och landsbygd, men relaterar i vissa fall även till könsmaktsordning. I rapporten granskas tre nationella strategier och visioner, den ena strategin rör landsbygdsolitik medan de andra rör Sveriges utveckling. Denna kontrastering gör Rönnblom för att påvisa hur landsbygd diskuteras, ges möjligheter och utmaningar samt konstrueras på ett annorlunda sätt än staden.

7. Analys av planeringens diskurser

I detta kapitel presenteras det resultat som framkommit av diskursanalysen på de tre regionala och kommunala plandokument. Resultatet redogörs för i en tematisk uppdelning som utgår ifrån de framställningar om stad, landsbygd, urbant tolkningsföreträde, könsmaktsordning samt gråzonen dem emellan som valts ut. Ett antal framställningar kommer att användas i texten för att exemplifiera och konkretisera analysen.

Den tematiska uppdelningen hade kunnat göras på en rad olika sätt, men för den här studien kommer fokus att läggas på tre olika teman: landsbygden är idyllisk men avvikande från den urbana normen; landsbygdens förutsättningar – att utvecklas den urbana vägen; och landsbygd som plats för rekreation – ett medel för exotifiering.

7.1 Utvecklingsstrategier och översiktsplaner

Plandokument, vare sig det handlar om hela regioners utvecklingsstrategier eller enskilda kommuners översiktsplaner, är i mångt och mycket likadana. De generella utmaningar, målsättningar och tongångar som varje plats försöker hantera återkommer. Likaså har alla den stora visionen om att vara ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar samtidigt som attraktivitet, konkurrenskraftighet och tillväxt eftersträvas. Problemet är att en generell och bred ingång för strategier och visioner ofta förklaras genom vaga formuleringar och svävande målbilder med otydliga avgränsningar och förklaringar. Ett plandokument är utmanande att läsa eftersom att det i många fall är svårt att förstå vad som åsyftas. De tre plandokument beskriver alla en framtidsutopi, hur utvecklingen mot denna framtid ska se ut rent praktiskt och varför denna utveckling bör ske. Som tidigare nämnts så liknar framtidsutopierna varandra på många sätt, men på kommunal nivå finns det också stora skillnader och detta går att relatera till Lunds och Östra Göinges olika rumsliga och samhälleliga förutsättningar. På regional nivå är det dessa skillnader som ska sammanföras och hanteras för att skapa en välfungerande och sammanhållen region.

Region Skånes regionala utvecklingsstrategi (2014) innefattar fem prioriterade områden som handlar om framtid, tillväxt, flerkärnighet, utveckling och attraktivitet. Även Lunds och Östra Göinges översiktsplaner relaterar till dessa ämnen. En intressant detalj med plandokumentet är att de alla talar om att en starkare region kommer leda till starkare kommuner och att detta ska göras genom att minska avstånd, både fysiska och relativa. En god tanke, men utvecklingen av infrastrukturen utgår ifrån städerna i sydvästra Skåne och att det ska vara enklare att ta sig dit – inte tvärtom, att det ska vara enklare att ta sig till byarna i nordöstra Skåne. Landsbygden ska vara lättillgänglig i den betydelsen att det är enkelt att lämna den. Detta i sig skapar en diskursiv barriär mellan staden och landsbygden, där landsbygden mäts utifrån sitt relativa avstånd till staden.

I regional och kommunal planering är, tills vidare, den fysiska platsen central. De förutsättningar, möjligheter och svårigheter en plats har relaterar till dess geografi. Var platsen ligger och hur den är utformad, fysiskt och socialt, är avgörande för dess närmast kommande utveckling. I Lunds kommuns översiktsplan (2010) exemplifieras detta i rubriksättningar gällande utvecklingsstrategier: en attraktiv och hållbar stad, en livskraftig tätort och en levande landsbygd. Utifrån detta är det enkelt att tro att allt

utanför staden är dött och att det måste väckas till liv. I Östra Göinge kommuns översiktsplan (2012) talas det om naturupplevelser, byar och gränsland. Ord som mest frambringar tankar om idylliska platser långt borta i skönlitterära verk. Slutligen diskuterar Region Skånes regionala utvecklingsstrategi (2014) om friheten att röra sig mellan stad och landsbygd, mellan bebyggelse och natur. För på landsbygden finns uppenbarligen ingen bebyggelse. Dessa tre exempel visar hur viktig den fysiska platsen är för planering – och samtidigt producerar och reproducerar föredragandet av en specifik fysisk plats en diskurs som ger fördelar till den plats som är central, tillgänglig, attraktiv och växande.

7.2 Landsbygden är idyllisk men avvikande från den urbana normen

Relationen mellan landsbygd och kvinna har en lång historia och har tagit sig uttryck på flertalet olika sätt, men den liknelse som är utmärkande är den om landsbygd som starkt knuten till natur och natur som innehavare av kvinnliga attribut (Scholten, 2005). I Östra Göinge kommuns översiktsplan (2012:13) diskuteras kommunens nya varumärke: ”Skånes gröna hjärta”. Detta relaterar direkt till relationen mellan landsbygd och kvinna då kommunen menar att de till skillnad från sydvästra Skåne har mark som inte är överexploaterad, utan öppen, lugn och allemansrättslig. Diskursen om stad och landsbygd är djupt könad, och de föreställningar som finns om landsbygden framställs utifrån det feminina i formuleringar som yppig grönska eller jungfrulig mark (Scholten, 2005). Genom att Östra Göinge kommun beskriver sig själv med feminina formuleringar upprätthålls den maktobalans som finns mellan stad och landsbygd samt man och kvinna.

Föreställningar om landsbygden handlar om hur livet ser ut, vad som händer där, hur befolkningen ska agera och som ovan nämnts utseende: en enkel människa som handlar i lanthandeln och bor i en röd stuga med vita knutar och tillhörande hagar (Ibid). På många sätt har denna diskurs producerats av konstnärer och författare, men än idag reproduceras diskursen inom planering. Översiktsplanen för Östra Göinge kommun beskriver naturen på en plats i kommunen som ”mycket kuperad med omväxlande skogs- och jordbruksmark. Bitvis är det ett ålderdomligt kulturlandskap med odlingsrösen, hagmarker och små betesluckor i den omgivande skogen” (2012:68). Beskrivningen skapar nästintill en myt och ett ideal om hur landsbygd ska se ut, vilket likt myter och ideal gällande kvinnor bara leder till att maktobalansen vidmakthålls. För att förändra diskurser krävs en blottläggning av nu rådande diskurser och paradigmer. Liknande beskrivningar av landsbygden återfinns i Lunds kommuns översiktsplan (2010). Det talas om en vacker landsbygd med tilltalade vyer, om natur som är vacker, tyst och orörd. Ett begrepps användande likt detta känns bakåtsträvande och fast i diskurser om hur landsbygden, och då i en kvinnlig skepnad, ska vara.

Landsbygden idylliseras och anses vara en plats för lugn och ro, stillsamhet och enkelhet vilket ställs i kontrast till stadens brådska och framfusighet. Landsbygden blir en tillflyktsort bortom det moderna (Woods, 2011). Landsbygdens idyllisering har fått ett uppsving genom ett allt större utbud på livsstilsmagasin som fokuserar på just landsbygden. Det talas om drömmen om landet, om att ta steget från stadens stressiga liv till landsbygdens goda liv (Lundholm & Karlsson, 2014). Den skånska landsbygden beskrivs i Region Skånes regionala utvecklingsstrategi (2014) som traditionell och gemytlig, vilket knyter an till tanken om den idylliska landsbygden. Samtidigt talas det

om att minska buller, ljud och dålig luft inne i staden. I mina ögon handlar detta om att försöka inkorporera en av landsbygdsdiskursens eftertraktade sidor, det vill säga idyllen, i stadsdiskursen. Något som först kan tänkas positivt, då det kan ses som ett försök till att lyfta landsbygdens positiva sidor. Men om landsbygdsdiskursen tappar en så pass eftertraktad detalj som idyll så kommer maktbalansen växa och landsbygden stå kvar med en större andel negativa och icke eftertraktade aspekter.

Det talas i Region Skånes regionala utvecklingsstrategi (Ibid) om människors behov att uppleva platser som är trygga och vackra. Här talas det inte explicit om landsbygden, men i de två andra plandokumenterna (Lunds kommun, 2010 & Östra Göinge kommun, 2012) tas aspekter som vackra landsbygdsvyer och småskalighetens trygghet upp. Dessa begrepp, samt andra tidigare använda i begrepp i avsnittet, är vanliga element i hur landsbygdens idyll beskrivs fysiskt och socialt. Genom att sätta det i kontrast till stadens mindre positiva delar blir vissa aspekter med landsbygden positivt laddade (Halfacree, 2009). Men från början positivt laddade begrepp kan komma att användas på ett nedsättande sätt. Språk är ett socialt system fyllt av diskurser som används för att strukturera samhället och trots att en viss diskurs kan ha positiva aspekter så kommer de negativa aspekterna ha överhanden, detta på grund av att maktbalansen inte ska kunna skifta så enkelt. Detta exemplifieras väl i landsbygdsdiskursen. Å ena sidan beskrivs den som idyllisk och vacker, å andra sidan talas det om avvikelse och ojämlikhet. Negativa aspekter används överlag oftare då diskussionen om stad och landsbygd, liksom andra dikotomier, handlar om att hävda sig.

Stenbacka (2011) diskuterar hur de negativa aspekterna av diskurser används för att vidmakthålla rådande maktbalanser, vilka synliggörs i existerande normer. Det rurala skapas utifrån den urbana normens spegelbild. Detsamma gäller för produktionen av kvinnligt, vilket sker utifrån den manliga normens spegelbild. Den dikotomiska relationen är viktig att förstå, men än viktigare är förståelsen om vad som är norm och vad som är avvikande, och hur dessa underliggande antaganden samspelar i diskurser. Den idylliska landsbygden som diskuterats i tidigare stycken är en liten del av den diskurs som ofta benämns som i behov av hjälp, bakåtsträvande, ojämlik och avvikande. Landsbygds- och stadsdiskursen finns överallt, men de är mer eller mindre framträdande. I TV-program, tidningar och annan litteratur är de väldigt explicita, i plandokument är de däremot mer implicita, men de finns där och:

”They toy with and emphasise the divide between the rural and the urban and the gendered aspects of these divides. Not only does the spatial setting set up rules for social, political and economic representations and practices but also how these representations are gendered” (Stenbacka, 2011:242).

Stenbacka (Ibid) hävdar också att det finns en strävan att skapa landsbygden på ett visst sätt för att därefter kunna skapa staden och dess identitet. Genom att benämna landsbygden och dess befolkning som ojämlik, hjälplös och avvikande så kan staden och dess befolkning vara motsatsen, det vill säga jämlik, kapabel och det som är normen. Behovet av att ”andrafiera” något (plats, grupp, individ) för att skapa sig själv har i vårt samhälle blivit en självklarhet, men det är orättvist och bygger på maktbalanser. Plandokumentet som använts i denna studie relaterar till och är en medhjälpare i det ojämna skapandet av landsbygd och stad genom att tala om sig själv som skapare av utveckling även utanför sydvästra Skåne (Lunds kommun, 2010), benämna sin fysiska plats som en bygd med småbyar i behov av liv (Östra Göinge

kommun, 2012) och diskutera Skånes ortstruktur genom att kontrastera urbana storstäder med små bysamhällen (Region Skåne, 2014). I rådande planeringsparadigm där ett urbant tolkningsföreträde existerar produceras och reproduceras tanken om staden och det urbana som norm, och då detta anses vara en naturlig utveckling kan planering i stort sett hävda att de inte har någon makt över urbaniseringen och tillhörande diskurser. Landsbygdens underordnade position fortgår och de flesta utvecklingsmöjligheter tillskrivs staden.

7.3 Landsbygdens förutsättningar – att utvecklas den urbana vägen?

Att landsbygden är könad är ingen nyhet. Redan under koloniseringen av Nordamerika talas det om att erövra och tämja den vilda landsbygden. Det feminina rurala skulle lugnas och omgärdas av det maskulina urbana, vilket då var Europa (Woods, 2011). En diskurs som är uppbyggd på ett sådant sätt positionerar kvinnan som en passiv del av landskapet i behov av räddning, medan mannen positioneras som en aktiv del av staden som ska rädda och utveckla det rurala (Ibid). Skånes regionala utvecklingsstrategi (2014) tangerar vid detta då de menar att regionens tillväxtmotorer, alltså större städer, ska driva utvecklingen av omlandet samtidigt som de ska växa och dra nytta av landsbygden. Men en långsiktig och varaktig utveckling kräver mer. Regionen måste bli en helhet där alla orter, stora som små, har en sammanlänkning. Samtidigt krävs det att de spillover effekter som kommer ifrån staden används på ett sätt som gynnar landsbygden. Ifall denna förvaltning misslyckas så kommer staden att växa på bekostnad av landsbygden och detta kan komma att leda till att landsbygden utarmas på sina resurser samt att en avfolkning fortsätter.

När Östra Göinge kommun (2012) diskuterar utveckling utgår de ifrån det unika som varje by har, det vill säga att det unika ska vara vägledande. En i min synpunkt god idé därför att de då försöker bejaka sin fysiska plats på landsbygden. Men vid närmare läsning hävdar de att utveckling skapas ur den urbana ordnade strukturen, med andra ord rak infrastruktur och raka byggnader. Detta sätter de i kontrast till ”landsvägens svepande geometri” (Östra Göinge kommun, 2012:20). De vill sätta en urban prägel på det rurala. För att frånga fallstudien och diskutera mer generella resultat vill jag hävda att tankegången här är präglad av det starka stadsfokus som återfinns i både kommunal, regional och nationell planering. De argument som framförs är att staden och dess urbana attribut kommer leda till en utveckling av landsbygden och dess rurala attribut, och detta är en generell hållning. Inom planering ifrågasätts nästintill aldrig sådana argument då den urbana diskursen och normen är det som styr. Landsbygdsatsningar ifrågasätts däremot regelbundet, gång på gång måste landsbygden påvisa vilket värde de har för staden.

Fysisk utveckling gällande bebyggelse i Lunds kommun (2010) delas in i två grupper: stad/tätort och landsbygd. Redan här görs alltså en differentiering. Något som Lunds kommun anser vara viktigt vid fysisk utveckling av landsbygden är att inte bygga på jordbruksmark, exploatering ska undvikas om möjligt. Ändå väljer kommunen att anlägga två forskningsanläggningar, MAX IV och ESS, på just stadsnära jordbruksmark. Denna satsning anses kunna bli en bidragande orsak till att Lunds roll som tillväxtmotor stärks samt att både kommunen och regionen utvecklas. Lunds stad kommer att tjäna otroligt mycket på detta och så även regionen i stort, men jag ifrågasätter vad landsbygden utanför Lund samt kommuner som Östra Göinge tjänar på

det. Den slutsats som både Lunds kommun och Region Skåne har dragit är att det bara krävs en stark kärna, resten kommer att lösa sig. Det är en vansklig slutsats, för utan specifika satsningar på landsbygden är det nästintill omöjligt för den att växa sig starkare. Stenbacka (2011:236) menar att all tänkt utveckling följer antagandet att ”presupposing to some extent that the different 'other' will follow the path of development and progress modelled by the site from where the other is constituted”. Det hon hävdar är att landsbygden är grundad i stadens motsatsbild och att den naturliga utvecklingsriktningen är att bli dess spegelbild, helt enkelt att utvecklas i stadens fotspår. Genom att anlägga bebyggelse på jordbruksmark tas landsbygden i viss mån i anspråk av staden. Detta tillåts hända då normen säger att all utveckling kommer ifrån centrum och rör sig därefter ut i periferin. Det produceras alltså en relation som bygger på ett inbördes beroende, men det tar sig uttryck i att landsbygden är beroende av att staden exploaterar dess tillgångar vilket leder till en maktordning med under- respektive överordning.

Friberg (1993) menar att det inom både regional och kommunal planering sätts en oerhört stor tilltro till stadens utvecklings- och framtidspotential. Detta relateras till tanken om staden som modell för K-samhället, det vill säga kommunikationer, kunskap, konst och kreativitet vilka alla är egenskaper som eftersträvas genom planering. Ur min synvinkel knyter detta an till Region Skånes (2014) mål om att öka regionens innovativa talang, en ökad innovationsförmåga kommer ur en utvecklad innovationsinfrastruktur i hela regionen. Förutsättningar för kreativa och innovativa tankar ska stimuleras inom främst smarta material och smarta hållbara städer. Valet att fokusera på dessa områden, och då främst på smarta hållbara städer, grundas i det urbana tolkningsföreträdet och tillhörande normer. Investeringar som grundas i staden producerar och reproducerar en ojämn maktbalans, och uttrycker hur stark och genomgående den urbana normen är inom planering. Samtidigt ska regional politik verka för att välfärden fördelas rättvist mellan stad och landsbygd samt att befolkningsutvecklingen är balanserad (Friberg, 1993). Rent retoriskt kan frågan huruvida fokus på staden resulterar i urbana investeringar och rural avfolkning ställas.

Vidare har det i svensk lagstiftning skrivits ”att med beaktande av den enskilda människans frihet främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden” (Friberg & Larsson, 2000:12). Lagstiftningen syftar till att inte göra särskiljningar beroende på plats eller kön, samma förutsättningar ska gälla för alla. Utifrån vad jag har diskuterat i tidigare stycken anser jag att olika förutsättningar och möjligheter tillskrivs landsbygd och stad respektive kvinna och man. Enligt Boverket (2012) är grundläggande förutsättningar för att en plats ska anses vara attraktiv en funktionell arbetsmarknad, en god tillgång till utbildningsmöjligheter, en tillgänglig infrastruktur, en bostadsmarknad med utveckling samt annan fysisk planering. Utifrån dessa kriterier tydliggörs det att landsbygden i många fall inte uppfyller kraven för att vara attraktiv. Östra Göinge kommun har utifrån Boverket inte dessa förutsättningar, men de arbetar för att utveckla boende, kommunikationer, arbetsmarknad och utbildningsmöjligheter (Östra Göinge kommun, 2012). Lunds kommun däremot uppfyller kraven för att anses som en attraktiv plats. Om utgångspunkten är att tillväxtmotorer utvecklar landsbygden så ska även Östra Göinge kunna utvecklas, men Boverket (2012) menar samtidigt att det inte finns en universallösning för hur platser och förutsättningar ska utvecklas. I mina ögon följer inte Boverket planeringsparadigmet, det vill säga tilliten till staden som utvecklingsmotor. Boverket hävdar att platsspecifika omständigheter ska belysas och att de ska leda utvecklingen.

Jag anser att Boverket har en poäng; att bli som staden, det vill säga att göra urbant inte kan vara lösningen på allt. Olika platser kräver olika frågor och olika utvecklingsvägar, och en plats förutsättningar och möjligheter ska inte tillskrivas dem beroende på om de av planeringsparadigmet anses vara centrum eller periferi. Konstruerade skillnader ska inte vara avgörande för hur makt utövas.

7.4 Landsbygden som plats för rekreation – ett medel för exotifiering?

Diskursen om landsbygden som idyllisk relaterar till att platsen anses vara lugn, stillsam och enkel – begrepp som producerar diskursen om landsbygden som en tillflyktsort och plats för rekreation. Jordbruksverket (2013a) framhäver hur viktig turism och rekreation är för landsbygden och att den av många människor är en synonym för dessa begrepp. Turismnäringen i Sverige expanderar, vilket kan leda till en starkare attraktionskraft samt skapa fördelaktig konkurrens för landsbygdskommuner (Ibid). Att landsbygden ses som en plats för avslappning menar Woods (2011:10) har att göra med den maskulina blicken över det kvinnliga landskapet: ”The dominance of the masculinist gaze over landscape has also been reproduced in the construction of the rural as a place of leisure and consumption”. Landsbygden blir en fysisk plats som ska användas när staden blir för stressig och en paus anses behövlig.

Region Skåne (2014) benämner sina skogs- och jordbruksmarker som grundförutsättningar för produktion av livsmedel och material, men framför allt som grundförutsättningar för regionens stora turism- och rekreativmöjligheter. Skånes landskap är oerhört varierat och det är alltid nära till vatten, strand, skog och slätt eller stora städer och landsbygd. Regionen har minst andel allemansrättslig mark i landet, men här finns nationalparker, natur- och kulturresevat (Ibid). Det är tydligt att både Jordbruksverket och Region Skåne vill framhäva landsbygden som en plats för rekreation, men att enbart belysa landsbygden på ett sådant sätt förminska andra viktiga attribut. Lunds kommun (2010) bidrar till bilden av landsbygden som en plats för rekreation genom att belysa det attraktiva med goda möjligheter för rekreation och friluftsliv, en stad med närhet till vandring, cykling, bad och andra aktiviteter attraherar en större befolkning. Friluftslandskapet i Lund ska erbjuda ett antal olika attribut, till exempel mystik, skogskänsla, frihet, artrikedom, aktivitet och service (Ibid). Det som kommunen bidrar till och landsbygdskursen i stort gör är att bestämma vilka attribut som är eftersträvansvärda vad gäller rekreation på landsbygden. De aktiviteter och detaljer som inte passar in i mallen blir då del av den negativa diskursen om landsbygden. Landsbygden i Östra Göinge kommun (2012) innehåller många av de eftersträvansvärda attribut som lockar turister: tystnad, stora skogar, sjöar och vattendrag, och ett backigt landskap med lång utsikt. För Östra Göinge kommun är landsbygderekreationen en stor tillgång, så stor att den blivit en del av deras marknadsföring (Ibid).

Med en allt mer växande upplevelseekonomi blir landsbygdens fysiska struktur bidragande till att attrahera besökare och en potentiell framtida befolkning. Landsbygdens särskilda och avskilda karaktär lockar med något som staden inte har: lugn och ro, tid och frihet. ”Det ligger i sakens natur att sådana behov hos en växande stadsbefolkning bäst tillgodoses av den annorlunda verklighet som landsbygden ... erbjuder” (Johannisson, 2008:188). Utifrån ett upplevelseekonomiskt perspektiv är landsbygdens perifera position exotiskt och attraktivt, med andra ord exotifieras det som

inte ingår i den urbana normen och detta leder till en ökad besöksnäring, vilket i förlängningen kanske kan leda till en utveckling av landsbygden. Men detta styrs utifrån maktordningen mellan stad och landsbygd, och som tidigare nämnts det urbana tolkningsföreträdet. Med detta menar jag att styrande normer genom exotifiering endast bidrar till att öka klyftan mellan stad och landsbygd. Rekreation blir ett medel för exotifiering. I detta avseende menar jag inte att all rekreation, såsom en tältövernattning, blir lika exotifierad utan den rekreation jag syftar till är den som styr upplevelseekonomin. Det kan handla om ”glamping” (glamorös camping), undervattenshotell, övernattning i gruvsviter, älgafari eller ett ishotell. Huvudsaken är att rekreationen är exotisk och attraktiv samt att den tilltalar stadsbefolkningen och deras behov (Ibid).

För små landsbygdskommuner, likt Östra Göinge kommun, med perifera lägen ses turism ofta som en räddning. Befolkningen flyttar till områden, likt Lunds kommun, som erbjuder en arbetsmarknad, utbildningsmöjligheter och kultur. Det som landsbygden har att erbjuda som inte staden kan är de resurser som finns i natur- och kulturlandskapets värden. Samtidigt är det värt att fundera över varför vissa platser på landsbygden anses mer intressanta än andra. Vilka natur- och kulturvärden är värda att bevara? I plandokument såväl som konst och litteratur synliggörs detta i hur landskapsutveckling förklaras – här lyser åsikter om vad som är värt att bevara igenom (Svensson, 2013). Frågan huruvida landsbygden kan komma att utvecklas tack vare turism och rekreation är intressant utifrån både ett regionalt och kommunalt perspektiv. Upplevelseekonomin öppnar upp nya möjligheter för landsbygden, men kan hela Sverige börja leva genom detta? Rekreationen som sker på landsbygden är i många fall sammankopplad med en tänkbar utveckling av landsbygden (Fredman & Lundmark, 2008). Ur ett planeringsperspektiv är landsbygdsrekreation något positivt, men i en vidare mening är det inte så enkelt. Landsbygdsrekreation ställer regioner respektive kommuner mot varandra, vilket skapar en inbördes maktordning mellan landsbygd och landsbygd (Ibid). Detta tjänar enbart staden på då de kan ställa krav på hur rekreationen ska vara utformad, genom att vara delaktig i denna kravbild förstärks maktordningen än mer mellan stad och landsbygd. I Skåne har en expansiv turismnäring börjat använda landsbygdens landskap, vilket har resulterat i konflikter gällande markanvändning där exploatering av jordbruks- och skogsmark ställs mot bevarande av mark för rekreation (Region Skåne, 2014). I grund och botten handlar dessa konflikter om hur staden använder och i viss mån utnyttjar landsbygden, antingen kommer marken att nyttjas för produktion eller så kommer marken att nyttjas för rekreation. I vilket fall som så tas beslutet av det urbana tolkningsföreträdet.

Den urbana koloniseringen av den rurala miljön är märkbar och det leder till konflikt:

”... mellan dem som brukar landskapet till vardags och de moderna fritidsbrukarna, mellan arbete och fritid, mellan marknad och lokal identitet, mellan dem som är förankrade i tiden och dem som är förankrade i rummet, tydliggörs hur makten utövas över landskapet” (Svensson, 2013:197).

Utifrån denna konflikt och det urbana tolkningsföreträdet anses landsbygden vara problematisk. Detta relaterar till rådande könsmaktsordning, såväl i samhället som inom planering. Den manliga normen, likt den urbana normen, har dominerat och dominerar än idag hur planering (Friberg & Larsson, 2000). Överlag ifrågasätts inte detta, men allt fler menar att samhället måste gå emot ett nytt planeringsparadigm.

8. Slutsats och avslutande diskussion

I uppsatsens avslutande kapitel kommer studiens empiriska resultat att ligga till grund för en återknytning till studiens frågeställningar och en avslutande diskussion. Vidare kommer förslag till ytterligare forskning att presenteras kortfattat.

8.1 Resultatdiskussion

Som diskuterats genomgående i uppsatsen så är samhället, inklusive den fysiska miljön, uppbyggt av diskurser som påvisar hur politikernas, planerarens och befolkningens föreställningar leder till vissa prioriteringar och förutsättningar. Dessa processer skapar, främjar och styr samhället och det påverkar oss alla, om än på olika sätt. Rummets utformning och kontext producerar, reproducerar och kommunicerar maktrelationer. Nedan återvänder jag till mina uppställda forskningsfrågor för att närmare belysa dessa aspekter.

På vilket sätt produceras och representeras stad och landsbygd diskursivt och hur tillämpas detta i regional och kommunal planering?

Som begrepp kan stad och landsbygd vid första anblick tyckas värderingsfria och ofarliga att använda. Vid närmare analys förhåller det sig annorlunda. Genom att begreppen är varandras motpoler, det vill säga att landsbygden är skapad ur staden spegelbild, produceras en maktordning. De plandokument som har varit grund för uppsatsens empiri har genomgående använt sig av till karaktären olika begrepp och benämningar när stad respektive landsbygd diskuteras. Stad är kopplat till positiva värden som beskriver bland annat utveckling, modernitet och tillväxt. Landsbygd däremot kopplas samman med mer spretiga värden, såsom i behov av hjälp, avvikande och bakåtsträvande men landsbygden beskrivs på samma gång som en idyllisk och vacker plats för rekreation. Sättet att diskursivt benämna stad och landsbygd utifrån ett urbant tolkningsföreträde, det vill säga att staden är det normala, bidrar till att staden och dess befolkning intar en privilegierad position i jämförelse till landsbygden och dess befolkning. Staden ifrågasätts inte och ses som lösningen på samhällets problem, staden är en tillväxtmotor som driver utvecklingen framåt. Den urbana normen, liksom andra normer, producerar och reproducerar en diskursiv maktordning som driver samhällets utformning.

I regional och kommunal planering tillämpas diskurser om stad och landsbygd på ett antal olika sätt, dock har jag i arbetet med uppsatsen valt att fokusera på tre teman som jag anser är mest framträdande. Det första temat, **landsbygden är idyllisk med avvikande från den urbana normen**, tillämpas i plandokument på så sätt att landsbygden framställs som idyllisk, vacker, småskalig och naturlig. Samtidigt framställs landsbygden som avvikande från den urbana normen, bakåtsträvande gällande jämställdhet och i behov av utveckling. Detta skapar en romantiserande samt en bakåtsträvande bild av det rurala och den enda möjligheten av komma ifrån detta är att utvecklas med hjälp av staden, med andra ord att följa den urbana vägen och normen. Det andra temat, **landsbygdens förutsättningar – att utvecklas den urbana vägen**, spinner vidare på tanken om landsbygden som avvikande och outvecklad. Landsbygden

i sig tillskrivs få möjligheter att utvecklas på egen hand. I plandokumentet förs tanken om staden som utvecklare fram, det vill säga tillväxtkärnor: det rurala behöver det urbana för att utvecklas. Den urbana geometrin, raka och ordnade strukturer, diskuteras också som en utvecklare i den mån att det är möjligt att bygga bort landsbygdens svepande geometri. Tilliten till staden är stor, det urbana ifrågasätts inte. Det tredje och sista temat, **landsbygd som plats för rekreation – ett medel för exotifiering**, har sin utgångspunkt i diskussionen om förutsättningar. Plandokumentet diskuterar hur viktig landsbygdsturismen är för en framtida utveckling och att landsbygdens fysiska struktur – tystnad, skog, mystik – attraherar stadens befolkning då de anses attraktiva och exotiska. Genom att tillämpa diskursen om landsbygdsrekreation så exotifierar planering det rurala. Rekreation blir ett medel för exotifiering då den urbana normen och stadsbefolkningens behov styr utformningen.

Hur skapar den diskursiva maktordningen ett planeringsparadigm där olika utvecklingsmöjligheter tillskrivs olika geografiska platser och på vilket sätt tar det sig uttryck?

Rådande planeringsparadigm bygger på den diskursiva maktordning som finns mellan stad och landsbygd. Maktordningen grundar sig i hur diskurserna produceras och representeras i både text och tal. Staden och landsbygden tillskrivs olika begrepp. Staden attribueras positiva värden och anses vara attraktiv, innovativ, växande och framåtblickande, detta kontrasteras med landsbygden som främst attribueras negativa värden med fokus på de detaljer som avviker från den urbana normen. Genom denna differentiering tillskrivs olika geografiska platser olika utvecklingsmöjligheter.

Då staden enligt nuvarande planeringsparadigm är det som driver utvecklingen framåt benämns landsbygden som dess motsats, alltså outvecklad. För att utvecklas måste landsbygden följa i stadens spår, utvecklas är alltså att blir mer urban. Landsbygdsutveckling och möjligheterna till detta kretsar kring att integrera och förvandla ett ruralt rum till ett urbant rum. Ju kortare avstånd det är till en tillväxtmotor desto större chans att dra fördel av stadens spillover effekter och på så vis utvecklas. Det förutsätts inom planering att olika geografiska platser kommer att dra nytta av varandra, det vill säga att landsbygden kommer att utvecklas med hjälp av stadens tillväxtmotor, men utifrån den dikotomiska tanken om centrum och periferi förändras landsbygden för att staden ska dra nytta av det – ett centrum kräver en periferi.

Kan man ur ett intersektionellt perspektiv se en könsmaktsordning i planeringens uppdelning mellan stad och landsbygd, och i så fall på vilket sätt?

Den diskursiva uppdelning som planering tillämpar gällande stad och landsbygd kan ur ett intersektionellt perspektiv urskilja en könsmaktsordning. Redan under koloniseringen talades det om att det feminina rurala skulle lugnas och utvecklas av det maskulina urbana, och detta tankesätt är i rådande planeringsparadigm fortsatt närvarande om än modifierat uttryckt. Med detta menar jag att det inte talas explicit om en feminin landsbygd och en maskulin stad, utan att det är underförstått. Vidare syns det tydligt i plandokumentet att stads- och landsbygdskursen är djupt könad. De föreställningar som finns inom planering gällande landsbygden framställs i feminina formuleringar; det talas exempelvis om yppigt grönska, tilltalande vyer och jungfrulig mark. Genom att plandokumentet är formulerade på ett sådant sätt upprätthålls den urbana/rurala maktordningen samt könsmaktsordningen. Konflikten som uppstår när det

urbana koloniserar och exotifierar det rurala leder till att landsbygden anses problematisk. Detta grundar sig i att dagens planering är uppbyggd och dominerad av urbana och manliga normer.

Dominansen av urbana och manliga normer inom planering börjar allt mer att ifrågasättas, inom både forskning, planering och samhället i stort. Med utgångspunkt i denna studie hävdar jag att planering måste förbättra hanteringen av frågor som rör landsbygd och befintliga maktordningar. Genom att förändra sättet att arbeta med landsbygdsfrågor kan ett paradigmskifte inom planering påbörjas. Ett vidare arbete ska, likt Listerborn (2007) menar, verka för att upplösa tanken om stadens och landsbygdens platsidentitet, och betona deras samexistens för att överbrygga den dikotomiska relationen.

8.2 Mot ett nytt planeringsparadigm?

Dagens planering har i viss mån slutat att utvecklas. Den är fast i ett tankesätt som primärt hanterar stadens utbredning och utformning. Planeringen måste bli bredare och utvecklas för att kunna hantera de komplexa samhällsproblem som inte enbart rör Sverige utan också världen i stort. Med detta menas att planering måste gå bortom den fysiska planeringen och inkorporera större samhällsfrågor (Bradley & Orrskog, 2005). Ur denna studies synpunkt måste planering bli bättre på att hantera frågor som gäller landsbygd och existerande maktordningar. Bradley och Orrskog (2005:38) menar att den kompetens som en planerare ska inneha ska ”hantera det långsiktiga, det mångsektoriella, det kunskapsrika, det rutiniserade och ja det allmännyttiga”. Det som både författarna och jag förespråkar är ett paradigmskifte inom planering.

Planeringens ideal kontrasteras ofta med planeringens praktik, det handlar ofta om att göra avvägningar mellan markanvändning, politik och natur- och kulturvärden (Svensson, 2013). Planering måste börja lägga fokus på det mer långsiktiga och inte enbart lyssna på och svara till ett marknadsdrivet samhälle. Ett mer demokratiserat samhälle, där olika villkor, förutsättningar och möjligheter sammanförs, måste skapas (Bradley & Orrskog, 2005). Det finns ett behov att frångå den neoliberal planeringen där både stad och landsbygd genom marknadsföring försöker skapa ett intresse kring sig. Denna marknadsfixering ställer nationer, regioner, städer, landsbygder och människor emot varandra och fördjupar existerande maktobalanser. I en allt mer globaliserad värld har planerare en chans att arbeta för en förändring där även underrepresenterade grupper, såsom landsbygdsbefolkning och kvinnor, kommer till tals. Planering, och i förlängningen samhället, måste ge en röst åt underrepresenterade och marginaliserade grupper som inte hörs i rådande planeringsparadigm dominerat av manliga normer och traditioner (Ibid). Planering ska, om något, verka för att samhällets invånare värderas lika.

8.3 Förslag till vidare forskning

Uppsatsen har öppnat upp för tankar kring planeringens och samhällets diskurser, både gällande stad och landsbygd respektive man och kvinna. Först och främst är det viktigt att fortsätta synliggöra diskurserna som uppbygger vårt samhälle, frågor som rör fördomar gentemot individer, grupper och platser kan ge insikt men det behövs en

vidareutveckling för att ta itu med de underliggande maktstrukturer som styr planeringens och samhällets utformning.

Frågor som relaterar till ett bredare spektrum, till exempel hållbar utveckling, digitalisering och vidare genusfrågor, kan öppna upp för nya sätt att analysera och forska om stad och landsbygd. Hur påverkar hållbar utveckling individer på landsbygden respektive i staden? Kan digitalisering leda till ett friare sätt att röra sig i den mån att det kvittar var eller hur en bor? Vad gäller genusfrågor kan det vara intressant att undersöka hur könsmaktsordningen tar sig uttryck bland individer och grupper i staden och på landsbygden, exempelvis genom att titta djupare på könsroller och sexualitet och vad det har för inverkan på omgivningen.

Ett område som ur min synpunkt är grundläggande att forska vidare om är planering i sig. Vad är målet med planering? Kan planering verka för ett mer jämlikt samhälle eller kommer planering att fortsätta påverkas av rådande paradig? Vad behövs göras och förändras för att komma vidare till nästa planeringsparadigm? Frågorna gällande planering är många och svåra, men det finns mycket att göra.

Källförteckning

Andersson, E. (2014). Har vi stirrat oss blinda på storstaden. *Svenska Dagbladet*. 22 september. http://www.svd.se/kultur/landet-bortom-storstaden_3937252.svd?utm_source=sharing&utm_medium=clipboard&utm_campaign=20150318 (Hämtad 2015-05-27).

Bergström, G. & Boréus, K. (2012). Diskursanalys. I: Bergström, G. & Boréus, K. (red.) *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB.

Boverket (2012). *Vision för Sverige 2025*.

Bradley, K. & Orrskog, L. (2005). Hur gör vi samhällsplaneringen meningsfull igen? *Plan*, nr. 1.

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken – För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB.

Forsberg, G. (2001). Rural and gender studies: A conceptual comparison. *Norwegian Journal of Geography*, vol. 55.

Forsberg, G. (2013). Rumsliga obalanser i befolkningens sammansättning och bosättning. I: Forsberg, G. (red.) *Planeringens utmaningar och tillämpningar*. Stockholm: Liber AB.

Fredman, P. & Lundmark, L. (2008). Kan hela Sverige leva av naturturism? I: Johansson, B. (red.) *Ska hela Sverige leva?* Stockholm: 08-Tryck AB.

Friberg, T. (1993). Den andra sidan av myntet – Om regionalpolitikens enögdhet. *En idéskrift ur kvinnligt perspektiv från glesbygdsmyndigheten*.

Friberg, T. & Larsson, A. (2000). *Att bedriva jämställdhet med kommunal översiktsplanering*. Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, Lunds universitet. Rapport och notiser 157.

Goluch, D., Rohatgi, R. & Smalley, N. (2014). Comparing centres, comparing peripheries: Introduction. *Comparative Critical Studies*. Edinburgh University Press.

Halfacree, K. H. (2009). Rurality and post-rurality. I: Kitchin, R. & Thrift, N. (red.) *International Encyclopedia of Human Geography*. Elsevier Ltd.

Hörnqvist, M. (1996). *Foucaults maktanalys*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Johannisson, B. (2008). ”Glokalt” företagande till nytta för landsbygden. I: Johansson, B. (red.) *Ska hela Sverige leva?* Stockholm: 08-Tryck AB.

Jordbruksverket (2013a). *Allt om landet – En sammanfattning*.

Jordbruksverket (2013b). *Så här definierar vi landsbygd*. <http://www.jordbruksverket.se/etjanster/etjanster/landsbygdsutveckling/alltomlandet/sa-hardefinierarvilandsbygd.4.362991bd13f31cadcc256b.html> (Hämtad 2015-04-14).

Listerborn, C. (2007). *Kroppen som situation – Om kön, makt och rum. Del I: Begreppsutveckling*. Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, Lunds universitet. Rapporten och notiser 168.

Lundholm, E. & Karlsson, S. (2014). Har trenden vänt? Om flyttning till och från den svenska landsbygden. *PLAN*, nr. 2.

Lunds kommun (2010). *ÖP 2010 - Översiktsplan för Lunds kommun*.

Lykke, N. (2003). Intersektionalitet – Ett användbart begrepp för genusforskningen. *Kvinnovetenskaplig Tidskrift*, nr. 1.

Madoo Lengermann, P. & Niebrugge, G. (2009). Nutida feministisk teori. I: Ritzer, G. (red.) *Sociologisk teori*. Malmö: Liber AB.

Nationella sekretariatet för genusforskning (2014). *Genusforskningens terminologi*. http://genus.se/meromgenus/ordlista#k_nsmaktsordning_k_nsmaktssystem (Hämtad 2015-05-11).

Ramberg, K. (2013). Stadsplanering och stadsliv. I: Forsberg, G. (red.) *Planeringens utmaningar och tillämpningar*. Stockholm: Liber AB.

Ramírez, B. (2009). Core-Periphery models. I: Kitchin, R. & Thrift, N. (red.) *International Encyclopedia of Human Geography*. Elsevier Ltd.

Region Skåne (2014). *Det öppna Skåne 2030 – Skånes regionala utvecklingsstrategi*.

Region Skåne (2015). *Snabbfakta om Skåne*. <http://www.skane.se/framtid-och-utveckling/Om-Skane/kort-fakta-skane/> (Hämtad 2015-04-21).

Riksdagen (1978). *Regeringens proposition 1978/79:61 om utvärdering av kommunindelningsreformen*. http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Propositioner-och-skrivelser/prop-19787961-om-utvardering_G20361/?html=true (Hämtad 2015-05-09).

Ritzer, G. (2009). Strukturalism, poststrukturalism och postmodern samhällsteori. I: Ritzer, G. (red.) *Sociologisk teori*. Malmö: Liber AB.

Rönblom, M. (2014). *Ett urbant tolkningsföreträde? En studie av hur landsbygd skapas i nationell policy*. Umeå centrum för genusstudier, Umeå universitet.

Scholten, C. (2005). Landsbygd som plats för försörjning? I: Friberg, T., Listerborn, C., Andersson, B. & Scholten, C. (red.) *Speglingar av rum – Om könkodade platser och sammanhang*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag/Symposium.

Statistiska Centralbyrån (2010). *Tätorter 2010 Befolkningsstruktur – Befolkning: ålder och kön*.

Statistiska Centralbyrån (2012). *Kommunfakta Östra Göinge 2012*. <http://www.ostragoinge.se/wp-content/uploads/2013/01/1256-ostra-goinge-fakta.pdf> (Hämtad 2015-04-14).

Statistiska Centralbyrån (2013). *Kommunfakta Lund 2013*. <http://www.lund.se/Global/Förvaltningar/Kommunkontoret/Utvecklingsavd/Statistik%20om%20Lund/Kommunfakta/2012/Kommunfakta%20Lunds%20kommun%202012.pdf> (Hämtad 2015-04-14).

Stenbacka, S. (2011). Othering the rural: About the construction of rural masculinities and the unspoken urban hegemonic ideal in Swedish media. *Journal of Rural Studies*, nr. 27.

Svensson, B. (2013). Landskapets väsen och värde. I: Forsberg, G. (red.) *Planeringens utmaningar och tillämpningar*. Stockholm: Liber AB.

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Woods, M. (2011). Rural. I: Holloway, S. & Valentine, G. (red.) *Key Ideas in Geography*. London & New York: Routledge.

Östra Göinge kommun (2012). *Översiktsplan 2012*.

Figurer

Figur 5.1. Länsstyrelsen (u.å.). *Skånes kommuner*. http://www.lansstyrelsen.se/skane/sv/om-lansstyrelsen/om-lanet/pages/skanes_kommuner.aspx (Hämtad 2015-04-21).